

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Četrtna objava Banke Slovenije
1. 8. 2023

Makrobonitetni instrument: PROTICIKLIČNI KAPITALSKI BLAŽILNIK – 2. četrtnje 2023

Stopnja proticikličnega kapitalskega blažilnika za Republiko Slovenijo znaša 0,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem.

Na podlagi podatkov iz prvega četrtnja 2023 smo v drugem četrtnju 2023 opravili redno četrtno presojo cikličnih sistemskih tveganj v Sloveniji. Ocenjujemo, da ostajajo ciklična sistemska tveganja glede na prejšnje četrtnje na splošno nespremenjena, saj negotovosti v makroekonomskem in finančnem okolju v Sloveniji kot tudi v Evropi ostajajo precejšnje. Zaznati je mogoče obrat v finančnem ciklu tako v Sloveniji (Slika 1) kot v Evropi (Poročilo o finančni stabilnosti ECB, Maj 2023, str. 88.), kar posledično povečuje verjetnost materializacije različnih makro-finančnih tveganj. Preobrat v finančnem ciklu je še posebej očiten na področju stanovanjskega nepremičninskega trga, kjer sta se v zadnjem času umirili rast cen stanovanjskih nepremičnin in rast stanovanjskih posojil. Umirila se je tudi skupna rast posojil nefinančnemu sektorju. Višje obrestne mere pa zvišujejo stroške servisiranja dolga, kar vpliva na sposobnost gospodinjstev in podjetij za odplačevanje posojil. Pomembno je, da v trenutnem okolju ohranimo odpornost bančnega sistema, da bi se lahko soočili s težavami, ki bi se lahko pojavile v prihodnosti. Zato stopnjo proticikličnega kapitalskega ohranjamo na ravni 0,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem. Banke morajo zahtevo iz naslova proticikličnega blažilnika izpolnjevati od 31. decembra 2023 dalje.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Banka Slovenije v skladu z 233. členom Zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 92/21 in 123/21 – ZBNIP, v nadaljevanju: ZBan-3) četrletno izračunava vodilo za blažilnik,¹ ki smiselno odraža kreditni cikel in tveganja zaradi čezmerne kreditne rasti v Republiki Sloveniji ter upošteva posebnosti gospodarstva v Republiki Sloveniji. Pri opredelitvi višine blažilnika Banka Slovenije smiselno upošteva metodologiji BCBS (2010)² in ESRB (2014).³ V skladu s smernicami ESRB je kot vodilo za določitev vrednosti blažilnika izbranih šest posameznih kazalnikov tveganj v sistemu in sestavljeni indikator.

Pri izbiri posameznih kazalnikov smo upoštevali naslednje kriterije:

- i) kazalniki pokrivajo različne vzroke tveganj,
- ii) kazalniki imajo zadovoljivo napovedno moč pri napovedi krize,
- iii) časovna vrsta kazalnikov je dovolj dolga, da omogoča statično analizo⁴ primernosti indikatorja (točke iv in v),
- iv) kazalniki aktivirajo blažilnik v obdobjih prekomernega kreditiranja gospodarstva,
- v) kazalniki ne aktivirajo blažilnika (prepogosto) v obdobju zmerne rasti kreditov,
- vi) kazalniki pokrivajo široko področje bančnega ali širšega sistema oziroma niso parcialni.

Ker izračuni kazalnikov temeljijo na preteklih gibanjih, je treba vrednost blažilnika, ki jo signalizirajo posamezni kazalniki, strokovno presoditi in upoštevati morebitna nova spoznanja. Kot pomemben kazalnik za določitev vrednosti blažilnika je opredeljeno odstopanje razmerja med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP od lastnega dolgoročnega trenda (t. i. kreditna vrzel). Kazalnik signalizira potencialno prekomerno rast kreditov v razmerju do gospodarske rasti.⁵ Poleg odstopanja razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda smo izbrali dodatnih pet kazalnikov:

- i) letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanjskih nepremičnin (mera potencialne preценjenosti nepremičnin),
- ii) letna stopnja rasti kreditov domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju (mera gibanja kreditov),

¹ V skladu s priporočilom ESRB z dne 18. junija 2015 o smernicah za določanje stopenj proticikličnega kapitalskega blažilnika (ESRB/2014/1) vodilo za blažilnik ni namenjeno temu, da bi povzročilo samodejno določanje blažilnika ali zavezovale imenovani organ.

² Basel Committee on Banking Supervision (2010). Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer.

³ ESRB (2014). Operationalizing the countercyclical capital buffer: indicator selection, threshold identification and calibration options.

⁴ S statično analizo na zgodovinskih podatkih (pribl. 2004–2008) ocenimo, kakšna bi bila dinamika blažilnika v času kopičenja neravnovesij v bančnem in širšem sistemu. Tovrstna analiza zanemari dejstvo, da bi se obnašanje bank najverjetneje spremenilo, če bi bil v tem času blažilnik aktiven.

⁵ Analiza BCBS kaže, da je vrzel v razmerju med krediti in BDP sicer koristno izhodišče za usmerjanje odločitev o stopnjah proticikličnega blažilnika, vendar pa se njena uspešnost med državami in v času razlikuje. Glede na raznolikost in dinamično naravo finančnih sistemov, posebnosti nacionalnih gospodarstev ter bistvene razlike v razpoložljivosti podatkov v Evropski uniji moramo imenovani organi pri ocenjevanju ravni tveganja na ravni celotnega sistema upoštevati vrsto informacij in temu ustrezno določiti stopnjo blažilnika. Te informacije vključujejo dodatne kazalnike, ki opozarjajo na povečevanje tveganja na ravni celotnega sistema. Kvantitativne in kvalitativne informacije, ki se uporabijo pri tej oceni, vključno z vodilom za blažilnik in dodatnimi kazalniki, so osnova za pojasnjevanje in utemeljevanje odločitev o stopnjah blažilnika.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

- iii) razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja (mera trdnosti bilanc stanja bank),
- iv) donosnost na kapital (mera trdnosti bilanc stanja bank) ter
- v) razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom (mera zadolženosti zasebnega sektorja).

Tabela 1: Vrednosti kazalnikov za določitev proticikličnega kapitalskega blažilnika.

Kazalnik	Povprečna vrednost kazalnikov (2000 Q1–2023 Q1)	Vrednost kazalnikov v 2023 Q1
vrzel med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP	–9,8 %	–18,7 %
letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanj (na voljo od 2001)	6,1 %	6,4 %
letna stopnja rasti kreditov domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju	8,3 %	4,6 %
razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja	1,1	0,7
donos na kapital	2,1 %	11,8 %
razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom	4,1	1,7

Opombe: Povprečna vrednost je namenjena zgolj orientaciji. Povprečna vrednost kazalnika letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanj je zaradi razpoložljivosti podatkov izračunana za obdobje 2001 Q1–2023 Q1.

Vir: SURS in lastni preračuni.

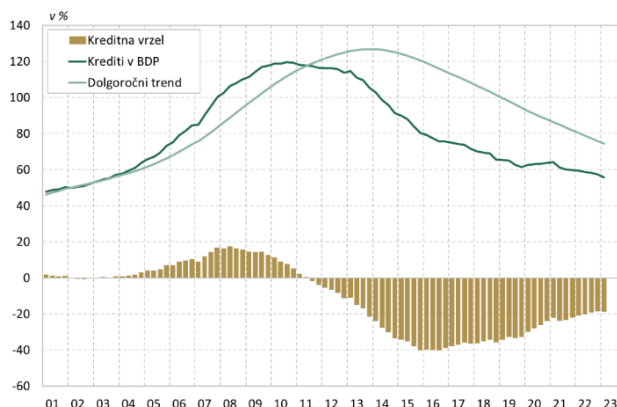
Kot je razvidno iz tabele, je odstopanje razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda negativno (–18,7 %), pri čemer znaša razmerje med krediti in BDP 55,7 % (Slika 1). Odstopanje razmerja med krediti in BDP od dolgoročnega trenda je še vedno negativno zaradi izjemno visoke rasti kreditiranja zasebnega nebančnega sektorja v obdobju pred globalno finančno krizo.⁶

⁶ Kreditna rast nebančnemu sektorju je v letu 2007 presegla 35 %. V začetku leta 2005 je razmerje med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP znašalo 65,8 %. Do konca leta 2008 se je razmerje med krediti zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP povečalo za 44,4 odstotnih točk na 110,2 %, vrh pa je doseglo v tretjem četrtletju 2010, ko je doseglo skoraj 120 %. Visoka rast kreditov, ki je daljše obdobje prehitevala rast BDP, je potegnila oceno dolgoročnega trenda močno navzgor. Zaradi izrazite upočasnitve kreditne rasti po globalni finančni krizi in izrazitega padca razmerja med krediti in BDP je odstopanje razmerja med krediti in BDP od lastnega dolgoročnega trenda močno upadlo in doseglo najnižjo raven sredi leta 2016 (–41 %). Od leta 2016 dalje se odstopanje razmerja med krediti in BDP od lastnega dolgoročnega trenda vztrajno znižuje.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Slika 1: Kreditna vrzel

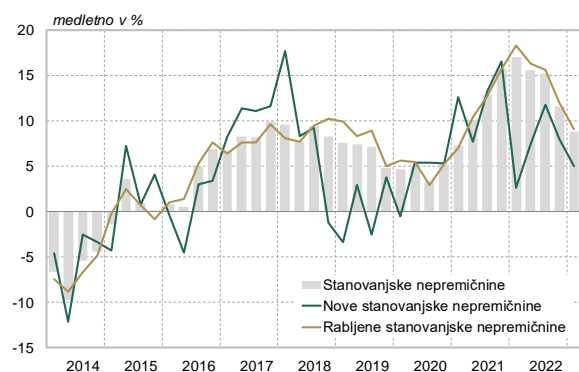

Opomba: V izračun kreditne vrzeli so vključena vsa bančna posojila (domačih in tujih bank) zasebnemu nebančnemu sektorju (nebančni sektor brez države) pred oslavitvami. BDP je preračunan na letno raven kot vsota nominalnega BDP v zadnjih štirih četrtletjih. Trend razmerja med posojili in BDP je ocenjen z rekurzivnim Hodrick-Prescottovim (HP) filtrom z lambda parametrom 400.000. Kreditna vrzel je razlika med dejansko vrednostjo razmerja med krediti in BDP ter trendom tega razmerja.

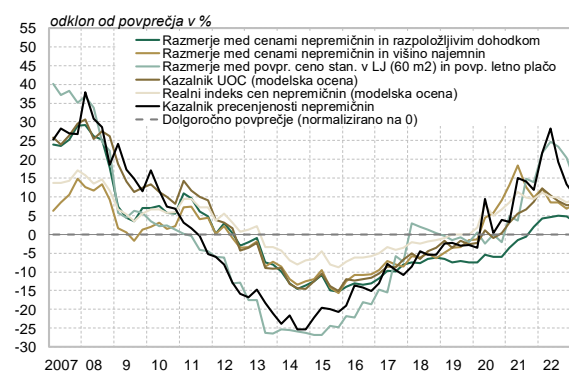
Vir: Banka Slovenije.

Letna stopnja rasti cen rabljenih stanovanjskih nepremičnin je v prvem četrtletju 2023 znašala 6,4 %, kar je rahlo nad povprečjem za obdobje od 2001 Q1–2023 Q1 (Slika 2).⁷ Zaradi visoke rasti cen so slovenske stanovanjske nepremičnine že v letu 2021 postale relativno precenjene, v zadnjih četrtletjih pa se je precenjenost stanovanjskih nepremičnin nekoliko znižala. (Slika 3).⁸

Slika 2: Cene stanovanjskih nepremičnin

Slika 3: Precenjenosti cen stanovanjskih nepremičnin

Opomba: Na sliki desno so kazalniki ravnotežnosti cen stanovanjskih nepremičnin normalizirani okrog lastnega

⁷ Rast cen stanovanjskih nepremičnin se je v letu 2021 močno zvišala in s tem preseгла doslej najvišje dosežene stopnje rasti iz leta 2008, v letu 2022 pa se je rast cen še dodatno okrepila. Raven cen stanovanjskih nepremičnin je tako realno kot nominalno že v letu 2021 postala višja od predhodnega vrha, doseženega v letu 2008.

⁸ Kazalniki precenjenosti prikazujejo relativno precenjenost, pri čemer se primerja gibanje cen stanovanjskih nepremičnin z gibanjem druge osnove, ki so dohodkovne (npr. BDP, razpoložljivi dohodek), cenovne (npr. splošna inflacija, cene najemnin) ali stroškovne narave (npr. stroški v gradbeništvu, višina obrestne mere za stanovanjska posojila). Prednost izračuna relativne precenjenosti v primerjavi z absolutno je ta, da se pri relativni precenjenosti lahko opremo na določeno referenčno točko – to je osnova v imenovalcu. Pri absolutni precenjenosti te referenčne točke ni, prav tako je pri absolutni precenjenosti pomemben subjektivni vidik kupec-prodajalec, saj je lahko absolutna precenjenost z vidika kupca precej drugačna kot z vidika prodajalca.

BANKA SLOVENIJE

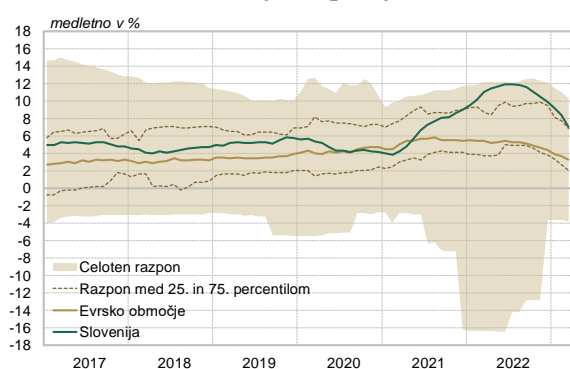
EVROSISTEM

dolgoročnega povprečja, ki je postavljeno na vrednost 0. Odklon kazalnikov od dolgoročnega povprečja prikazuje precejenost oziroma podcenjenost cen stanovanjskih nepremičnin.

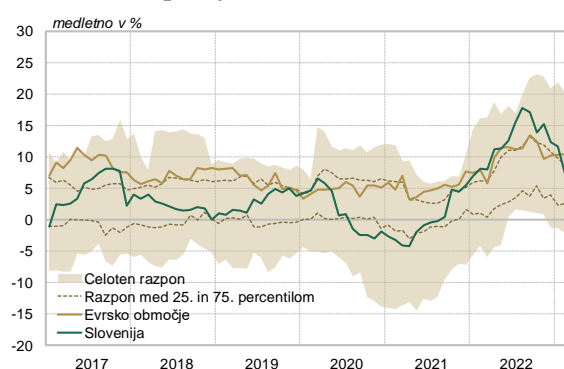
Vir: SURS, GURS.

Kreditna rast zasebnemu nefinančnemu sektorju se je v prvem četrtletju 2023 umirila. Rast kreditov zasebnemu nefinančnemu sektorju se je v primerjavi s prejšnjim četrtletjem znižala za 3,4 odstotne točke in je znašala 4,6 %. Rast stanovanjskih posojil ostaja nad mediano evrskega območja, medtem ko je rast posojil nefinančnim družbam padla pod mediano evrskega območja (Slika 4 in Slika 5).

Slika 4: Rast stanovanjskih posojil

Slika 5: Rast posojil nefinančnim družbam

Vir: ECB SDW.

Razmerje med krediti in depoziti zasebnega nebančnega sektorja (0,7) je pod preteklimi vrednostmi. Pove nam, da so krediti pretežno financirani z depoziti komitentov, ki so v primerjavi z grosističnimi viri financiranja stabilnejši vir sredstev bank. Kljub temu ostaja tveganje odlivov depozitov relativno visoko zaradi visokega deleža vpoglednih vlog (več kot 80 % vlog nebančnega sektorja). Banke so v prvem četrtletju 2023 uspešno poslovale, saj je vrednost količnika donos na kapital (ROE) znašala 11,8 %. Razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom, ki predstavlja mero zadolženosti zasebnega sektorja in odraža sposobnost financiranja dolgov poslovnega sektorja, ostaja nizko.

Banka Slovenije od sredine leta 2020 dodatno spremlja tudi sestavljeni indikator, ki združuje posamezne kazalnike tveganja, ki so izkazali dobro napovedno moč pri napovedi krize na podlagi podatkov držav evrskega območja ter Danske, Švedske in Združenega kraljestva. Kazalniki tveganja, ki so združeni v sestavljeni indikator, so:

- i) bančni krediti domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju glede na BDP (mera gibanja kreditov),
- ii) skupna realna rast kreditov (mera gibanja kreditov),
- iii) razmerje med cenami stanovanjskih nepremičnin in dohodkom (mera potencialne precejenosti nepremičnin),
- iv) razmerje med servisiranjem dolga in dohodkom (mera zadolženosti zasebnega sektorja),
- v) razmerje med saldonom tekočega računa in BDP (mera zunanjih neravnovesij).

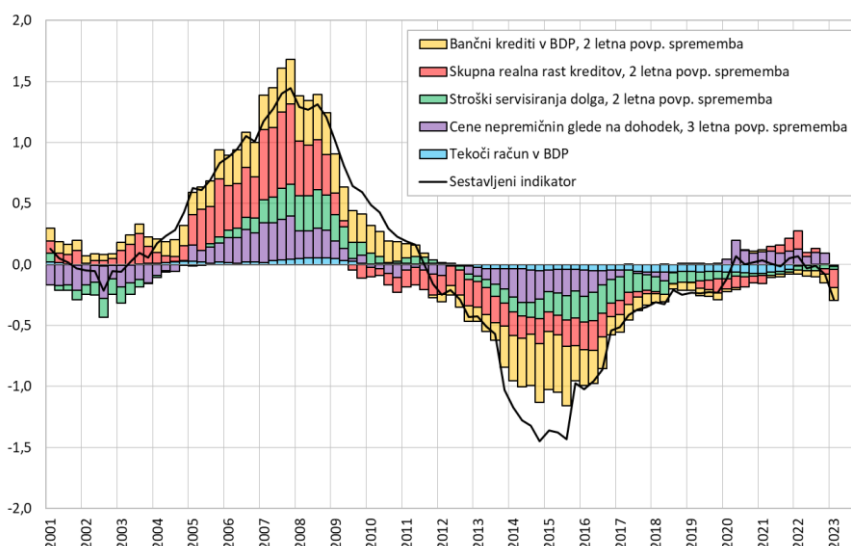
BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Za vsakega od kazalnikov smo preizkusili različne transformacije (četrtnete, enoletne, dvoletne, triletnete transformacije itd.) z namenom identificirati tiste z najboljšo napovedno močjo. Dvoletne ali triletnete spremembe kazalnikov imajo najboljšo napovedno moč krize. Ob njihovi uporabi se začnejo posamezni kazalniki povečevati ali upadati približno pet let pred začetkom sistemske finančne krize in običajno dosežejo vrh oziroma dno eno do dve leti pred nastankom krize, kar so zaželeni lastnosti kazalnikov zgodnjega opozarjanja.

Posamezni kazalniki tveganja so združeni v sestavljeni indikator na način, da optimizirajo napovedno moč zgodnjega opozarjanja na krizo od pet do dvanajst kvartalov pred pojavom krize. Slika 6 prikazuje vrednost sestavljenega indikatorja v prvem četrtnetu 2023 ter prispevek posameznih kazalnikov k sestavljenemu indikatorju. V letu 2022 je sestavljeni indikator ohranjal nevtralno vrednost v začetku leta 2023 pa se je zaradi nižje kreditne rasti obrnil navzdol.

Slika 6: Sestavljeni indikator za Slovenijo

Vir: Banka Slovenije.

Zahteva po vzdrževanju banki lastnega proticikličnega kapitalskega blažilnika

V skladu z 232. členom ZBan-3 mora banka vzdrževati lasten proticiklični kapitalski blažilnik, enak znesku njene skupne izpostavljenosti tveganjem, pomnoženemu s tehtanim povprečjem stopenj proticikličnega blažilnika, izračunanih v skladu s Sklepom o izračunu stopnje posamezni banki lastnega proticikličnega kapitalskega blažilnika za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 55/15, 42/16, 9/17 in 92/21 – ZBan-3) na posamični in konsolidirani podlagi, kot velja v skladu z II. naslovom 1. dela Uredbe (EU) št. 575/2013.

Za izpostavljenosti v Republiki Sloveniji se uporabi stopnja blažilnika 0,5 %. Za izpostavljenosti do drugih držav EGP se uporabijo stopnje blažilnika, kot so navedene na [spletni strani ESRB](#). Za kreditne izpostavljenosti v državah, ki niso navedene na spletni strani ESRB, se uporabi stopnja blažilnika, navedena na [spletni strani BIS](#), za preostale države pa stopnja blažilnika 0 %.